

Beslag met behulp van een drone: een novum

Drones¹ worden steeds meer onderdeel van onze maatschappij. Veel bedrijven zien kansen voor het gebruik van de drone voor bijvoorbeeld onderzoek en surveillance, en ook de politie kan drones als hulpmiddel gebruiken bij handhaving.² In dit artikel wordt de vraag beantwoord of het juridisch mogelijk is dat de gerechtsdeurwaarder beslag legt door middel van een waarneming gedaan met een camera die hangt aan een drone. Kort geleden werd een soortgelijke vraag voorgelegd aan de Kamer voor gerechtsdeurwaarders.³ In dit artikel werkt de auteur deze vraag uit, nu de Kamer niet aan inhoudelijke toetsing toekwam.⁴ De auteur betoogt dat er in ieder geval civielrechtelijk geen belemmeringen lijken te bestaan om een beslag op roerende zaken met behulp van een drone te leggen.⁵ Ook wordt in dit artikel het scheepsbeslag ter discussie gesteld. De auteur is van mening dat een beslag op een schip niet altijd aan boord daarvan gelegd hoeft te worden. De drone zou soms een praktische oplossing kunnen zijn.

De basis van het beslag op roerende zaken

De wetgever heeft vastgelegd dat het beslagleggingsproces op roerende zaken in verschillende stappen dient te geschieden. De wet vereist een exploit én een proces-verbaal. Dit is bij andere beslagen niet het geval, daar is het altijd een van de twee.⁶ De regeling wijkt eveneens af van andere beslagen, omdat de wetgever nooit duidelijk heeft vastgesteld wanneer het beslag op roerende zaken daadwerkelijk tot stand komt en zijn blokkerende werking verkrijgt.⁷ Dit is anders voor bijvoorbeeld het derdenbeslag of het beslag op onroerende zaken.⁸

In de praktijk zal de gerechtsdeurwaarder zich altijd begeven naar de plaats waar de in beslag te nemen zaken zich bevinden. Op deze plaats wordt aangezegd dat de gerechtsdeurwaarder beslag legt op de roerende zaken. Op dat moment wordt het beslag gelegd.⁹ Hiervan maakt de gerechtsdeurwaarder akte op (het exploit) en het afschrift daarvan laat hij aan de geëxecuteerde.¹⁰ In ieder geval uiterlijk de volgende dag duidt de gerechtsdeurwaarder precies aan welke roerende zaken in beslag zijn genomen door het getal, gewicht en de maat ervan te noteren. Dit proces-verbaal betekent de gerechtsdeurwaarder binnen drie dagen aan de geëxecuteerde.¹¹ Uit art. 440 Rv blijkt dat het beslagexploot aan de gewone formaliteiten van exploiten moet voldoen. Het laten van een beslagexploot is daarom een vereiste.¹² De wetgever heeft deze volgorde ook voor ogen gehad.¹³ Echter, dat de praktijk wat dit betreft weerbarstig is, is een feit. Het 'eerste' exploit wordt vrijwel altijd achterwege gelaten en 'slechts' het proces-verbaal als bedoeld in art. 443 Rv wordt aan de geëxecuteerde middels exploit betekend.

In 1971 werd een deel van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering voor het eerst na het ingaan van de wet in 1838 geactualiseerd op een aantal punten.¹⁴ De verplichting tot het meenemen van twee getuigen bij het beslag op roerende zaken werd afgeschaft. Het enige vormvereiste dat bleef was dat de gerechtsdeurwaarder het getal, het gewicht en de maat van de roerende zaken in zijn proces-verbaal van nadere aanduiding dient te noteren. In het verleden heeft de wetgever verplicht gesteld dat de gerechtsdeurwaarder zich bij beslaglegging op een schip of op een onroerende zaak begeeft.

* Stefano Nocco is toegevoegd gerechtsdeurwaarder in Leiden.

1. In officiële stukken worden vrijwel altijd de termen 'light UAS' (*unmanned aircraft systems*) of 'RPAS' (*remotely piloted aircraft systems*) gebruikt.
2. Zie bijvoorbeeld: nos.nl/artikel/2079689-politie-gaat-nog-dit-jaar-drones-inzetten.html.
3. Rb. Amsterdam 20 december 2016, ECLI:NL:TGDKG:2016:148.
4. De Kamer overwoog namelijk: 'Het tuchtrecht is (...) bedoeld om in een concreet geval aan de hand van alle omstandigheden te toetsen of sprake is van een ontoelaatbare werkwijze. Het tuchtrecht is niet bedoeld om in algemene zin te beoordelen wat juridisch toelaatbaar is. Klager dient daarom niet-ontvankelijk te worden verklaard in zijn klachten.'
5. Over dit onderwerp heb ik reeds eerder gepubliceerd: S. Nocco, 'Gerechtsdeurwaarders en drones: het beslag op roerende zaken in een vogelvlucht', *de Gerechtsdeurwaarder* 2016, afl. 3.
6. Zie bijvoorbeeld art. 475, 479i en 504 Rv.
7. A.J. Gieske, 'Commentaar op Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering', in: A.I.M. van Mierlo, C.J.J.C van Nispen & M.V. Polak, *Tekst en Commentaar Burgerlijke Rechtsvordering*, Deventer: Kluwer 2012, art. 440 Rv, aant. 1. Al diverse pennen hebben geschreven over het beslagmoment op roerende zaken en de blokkerende werking van het beslag. Zie bijvoorbeeld: M. Bernardt, 'Het beslagmoment bij een beslag op roerende zaken', *de Gerechtsdeurwaarder* 2009, afl. 3, p. 26 en 27; R. van Mil, 'Het beslagmoment bij beslag op roerende zaken', *NJB* 2011, afl. 4, p. 235-237; G. Wind, 'Elektronisch derdenbeslag, Communicatie op Maat', *de Gerechtsdeurwaarder* 2010, afl. 1, p. 22-24 en F.M.J. Jansen, *Executie- en beslagrecht*, Zwolle: W.E.J. Tjeenk Willink 1990, p. 54 en 55.
8. Zie art. 475 lid 1 sub a en art. 505 lid 2 Rv. In deze artikelen wordt beschreven wanneer de blokkerende werking intreedt en/of wanneer het beslagmoment is.
9. M. Bernardt, 'Het beslagmoment bij een beslag op roerende zaken', *de Gerechtsdeurwaarder* 2009, afl. 3, p. 27.
10. Art. 440 jo. art. 46 Rv.
11. Art. 440 jo. art. 443 Rv.
12. Zie hiervoor het eerste boek, titel 1, zesde afdeling van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, genaamd 'exploiten': art. 45-66 Rv.
13. *Kamerstukken II* 1980/81, 16593, 3 p. 35 (MvT).
14. *Sib.* 1971, 717, *Kamerstuk* 10924. Deze wijziging regelde onder andere afschaffing 'van de aanwezigheid van getuigen bij de tenuitvoerlegging van vonnissen en andere bepaalde verrichtingen en afschaffing van het voorschrift dat de gerechtsdeurwaarder zich op het onroerend goed moet begeven als hij dit in executoriaal beslag neemt.'

Voor het scheepsbeslag bestaat deze verplichting nog steeds.¹⁵ Voor het beslag op onroerende zaken is dat met de herziening van de wet in 1971 afgeschaft.¹⁶ De wetgever heeft voor het beslag op roerende zaken nooit een dergelijk 'nabijheidscriterium' gesteld. Dit zou kunnen betekenen dat een beslag zelfs gelegd kan worden als de gerechtsdeurwaarder zich bevindt op een andere plaats dan nabij de roerende zaken. Hierop wordt in het vervolg van dit artikel ingegaan.

Het beslag op roerende zaken en de waarneming

Het proces-verbaal van inbeslagname van een roerende zaak levert een authentieke akte op als wordt voldaan aan de vereisten van art. 156 Rv.¹⁷ Kan met een beslag op roerende zaken op afstand een authentieke akte ontstaan? Een van de vereisten uit het artikel is dat er een verrichte waarneming moet zijn gedaan (door een daartoe bevoegd ambtenaar). Alle vereisten worden in de wet of de parlementaire geschiedenis nader uitgelegd. Wat 'waarneming' precies is niet.¹⁸ Naar mijn idee is de definitie van waarneming door de gerechtsdeurwaarder dat: 'de gerechtsdeurwaarder iets zodanig bewust en met aandacht tot zich neemt dat hij daarvan een concrete omschrijving kan maken en kan verklaren dat de gerechtsdeurwaarder dit zelf tot zich heeft genomen'.

De gerechtsdeurwaarder hoeft zich niet op straffe van nietigheid van zijn akte te vervoegen ter plaatse waar de roerende zaken zich bevinden, dit vereiste stelt art. 440 Rv namelijk niet. De wetgever heeft gesteld dat de roerende zaken voldoende individualiseerbaar moeten zijn en dat de gerechtsdeurwaarder daarom het getal, het gewicht en de maat van de roerende zaken in zijn proces-verbaal dient te noteren. Dit is de basisvoorwaarde en het enige vormvereiste. Het wetsartikel kent hiermee slechts een beperkte afbakening van vereisten en ondanks het gesloten stelsel van het beslagrecht laat dat naar mijn idee een brede interpretatie toe. Om naar aanleiding van een zintuigelijke waarneming een nauwkeurige beschrijving te maken van in beslag te nemen zaken, zal de gerechtsdeurwaarder deze moeten zien. Een andere manier is er niet, er is bijvoorbeeld geen register voor roerende zaken. Naar mijn mening is het niet essentieel dat de gerechtsdeurwaarder de zaken daadwerkelijk ter plaatse ziet. Dit is ook van een afstand mogelijk, als maar nauwkeurig het getal, het gewicht en de maat overeenkomstig de aard van de zaak kunnen worden genoteerd.

Het raambeslag

Een beslag waar het belang van een juiste waarneming speelt is het raambeslag.¹⁹ De Hoge Raad besliste in 1928 voor het eerst dat het mogelijk is zaken in beslag te nemen waarvoor geen opening van deuren of huisraad noodzakelijk is.²⁰ De

gerechtsdeurwaarder, die in een winkel beslag wilde leggen, werd door de eigenaar van de winkel 'krachtdadig met zijn beide handen tegen diens borst terug en naar den uitgang van den winkel geduwd'. Volgens de Hoge Raad maakte deze handelswijze de gerechtsdeurwaarder niet onbevoegd om alles in beslag te nemen waarvoor geen opening van deuren of huisraad nodig was. De gerechtsdeurwaarder mocht voortgaan met zijn aangevangen ambtshandeling; wat hij binnen even snel gezien had, mocht in beslag genomen worden. Een dergelijk beslag is inmiddels geaccepteerd,²¹ al vindt dit beslag geen grondslag in de wet. Het raambeslag lijkt ook ruimte te bieden voor beslag met een drone en er zijn dan ook parallellen te trekken. Allereerst is bij een raambeslag het openen van deuren en huisraad niet noodzakelijk. Hetzelfde kan gelden voor het beslag met een drone: na waarneming van roerende zaken kan ex art. 443 Rv een aanduiding van de roerende zaken worden gedaan. Ten tweede kan – net als bij het raambeslag – pas achteraf duidelijk worden dat een in beslag genomen roerende zaak geen eigendom is van de betrokken schuldenaar. Dit zal, mochten er problemen rijzen, ook achteraf moeten worden opgelost. Civielrechtelijk zie ik hier derhalve geen bezwaren, maar juist overeenkomsten. Analoge toepassing van deze regeling lijkt mij mogelijk.

Hof 's-Hertogenbosch 1972

Over de waarneming door de gerechtsdeurwaarder is weinig rechtspraak beschikbaar. Het vormvereiste van art. 440 Rv is weinig afgebakend in rechtspraak. Het Hof 's-Hertogenbosch heeft in 1972 een arrest gewezen dat thans nog altijd actueel is.²² In deze zaak heeft gerechtsdeurwaarder Albers beslag gelegd op roerende zaken die hij niet daadwerkelijk heeft gezien, maar hij heeft de roerende zaken op basis van een voorraadlijst die hem ter beschikking werd gesteld opgenomen in zijn proces-verbaal. Het hof overwoog in zijn arrest dat 'de bij artikel 443 Rv voorgeschreven bijzondere aanduiding en nauwkeurige beschrijving der in beslag te nemen goederen slechts kunnen plaatsvinden indien de deurwaarder zich begeeft naar de plaats waar deze goederen zich bevinden en de goederen persoonlijk in ogenschouw neemt'.²³ Het hof overwoog vervolgens dat het maken van een nauwkeurige omschrijving van de roerende zaken zonder fysiek bij de roerende zaken te staan '(...) dan ook niet in overeenstemming is met de bedoeling van de wetgever met betrekking tot de bijzondere aanduiding en de nauwkeurige beschrijving

15. Art. 564 lid 1 Rv.

16. *Kamerstukken II 1970/71, 10924, 3 (MvT)*.

17. In art. 156 Rv worden de termen akte, authentieke akten en onderhandse akten gedefinieerd. Art. 156 lid 2 Rv schrijft voor dat een authentieke akte ontstaat als een geschrift is opgemaakt: (1) in de vereiste vorm; (2) bevoegdlijk; (3) door een ambtenaar; (4) aan wie bij of krachtens de wet is opgedragen op die wijze te doen blijken van; (5) door hem gedane waarneming of verrichting.

18. 'Volstaan wordt met de constatering dat het begrip authentieke akte zowel de zogenaamde relaas- of procesverbaalakten als de partijakten omvat en dat beide soorten gemeen hebben dat zij waarnemingen of verrichtingen weergeven' (*Parl. Gesch. Bewijsrecht*, p. 137).

19. Bijvoorbeeld: L.J. Saarloos, 'Executieperikelen (I). Is een raambeslag toegestaan?', *Rechtsstrijd* 1992, afl. 2, p. 28-30.

20. HR 9 januari 1928, *NJ* 1928/209.

21. Bijvoorbeeld: Rb. Amsterdam 26 juni 2007, ECLI:NL:TGDKG:2007:34 en Rb. Amsterdam 21 april 2009, ECLI:NL:TGDKG:2009:39.

22. Hof 's-Hertogenbosch 30 maart 1972, ECLI:NL:GHSHE:1972:AB6416, *NJ* 1972/274.

23. *Idem*, r.o. 4.3.

der goederen'.²⁴ Echter, de wetgever heeft nooit overwogen dat de gerechtsdeurwaarder verplicht moest worden zich te bevinden bij de roerende zaken. Er was in 1838 simpelweg niet een andere denkbare manier. Anders dan dat de gerechtsdeurwaarder (samen met twee getuigen) zich zou vervoegen bij de in beslag te nemen roerende zaken was onmogelijk. Het hof beschrijft dat de rechtbank in eerste aanleg een heel andere mening was toegegaan, namelijk: '(...) dat het er voor de geldigheid of juistheid van het beslagexploit niet toe doet of de deurwaarder al dan niet vanuit het kantoor van [gedaagde] zich al dan niet naar diens opslagplaats heeft begeven, doch van oordeel is, dat het beoogde beslag door het verzuim van de evengenoemde substantiele vormen niet tot stand is gekomen (...)'.²⁵ Met dit standpunt maakte het hof in hoger beroep korte metten.

Het hof heeft destijds de 'substantiële nietigheid' geïntroduceerd dat de gerechtsdeurwaarder zich altijd moet vervoegen bij de roerende zaken: een vormverzuim zonder wettelijke grondslag. Het hof overwoog namelijk 'dat de bij art. 443 Rv. aan de deurwaarder voorgeschreven verrichtingen weliswaar niet uitdrukkelijk op straffe van nietigheid zijn voorgeschreven (...)'.²⁶ Het arrest blijkt van fundamenteel belang: het is in de literatuur tot op heden niet ter discussie gesteld.

Het hof stelt vast dat het opmaken van een proces-verbaal van inbeslagname aan de hand van een voorraadlijst terwijl de gerechtsdeurwaarder zich niet ervan vergewist of de voorraad aanwezig is, geen daadwerkelijke waarneming is: '(...) doch dat deze bijzondere aanduiding en de nauwkeurige beschrijving der goederen, gezien de diepe ingreep van het beslag in de rechtspositie van de beslagene, zodanig substantiele vormen van het revindicatoir beslag zijn, dat van de nauwkeurige inachtneming van deze vormen uit het daarvan opgemaakt p.-v. ondubbelzinnig moet blijken, en dat een p.-v., dat hiervan niet doet blijken, geen geldige revindicatoire beslaglegging inhoudt (...)'.²⁷ Dat betekent niet dat de gerechtsdeurwaarder nooit van een afstand kan waarnemen. In 1972 waren er geen drones en ik begrijp dan ook dat het hof geen rekening heeft kunnen houden met een beslag op roerende zaken op afstand. Een beslag leggen vanaf een voorraadlijst gaat inderdaad een stap te ver. Echter, het is met de huidige graad van technologische ontwikkeling naar mijn idee mogelijk een beslag op roerende zaken op afstand te leggen. Dit arrest is achterhaald en het sluit niet meer aan bij de tijdsgeest. Het wordt dan ook tijd voor nieuwe rechtspraak met een moderne kijk op het werk van de gerechtsdeurwaarder.

Waarneming met behulp van een drone

Met het leggen van beslag door middel van waarneming door een raam kan derhalve een authentieke akte tot stand komen.

Wat betekent dit nu voor een inbeslagname met behulp van een drone, hoe vindt waarneming dan plaats? Een nieuwe term is inmiddels geïntroduceerd: het 'dronebeslag'.²⁸ Anno 2018 is de technologie zo vergevorderd dat het niet noodzakelijk is om alleen fysiek ter plaatse te zien; iedereen kan tegenwoordig ook op afstand zien. Zien is derhalve ook zien op afstand geworden en de gerechtsdeurwaarder kan met recht en reden verklaren dat de waarneming daadwerkelijk zijn eigen waarneming is.

Zien is niets anders dan dat licht wordt geregistreerd door lichtgevoelige cellen in het lichaam van de waarnemer, die vervolgens in de hersenen een beeld maken. Die beïnvloeding vindt plaats via het netvlies. Niet valt wat mij betreft in te zien waarom waarneming met het blote oog met hulpmiddelen als een bril of verrekijker anders beoordeeld moet worden dan waarneming door middel van een camera (hangend aan een drone). Camerawaarneming door omzetting van het licht dat via een lens op zijn oppervlak valt naar elektrische signalen die door de videocamera worden geïnterpreteerd lijkt per definitie iets anders te zijn dan waarneming met het (al dan niet ondersteunde) blote oog. Echter, ik zie niet in waarom een waarneming niet juridisch tot stand kan komen met behulp van een camera. In alle gevallen vindt waarneming plaats door een of meerdere lenzen. Zien kan op afstand indien de gerechtsdeurwaarder zeker weet (of met een aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid weet) dat wat hij met behulp van de drone ziet juist en waar is.²⁹ De voorwaarde die ik hiervoor stel is dat de gerechtsdeurwaarder de beelden altijd 'live' bekijkt; het achteraf bekijken van beelden en op basis daarvan beslag leggen is geen waarneming zoals ik hiervoor beschreef.

In de parlementaire geschiedenis over het bewijsbeslag³⁰ stelt de minister dat als maatregel om bewijs te vergaren een camera kan worden opgehangen.³¹ De wetgever heeft gesteld dat op basis van deze camerabeelden de rechter *achteraf* tot een oordeel kan komen. Dat betekent dat het ophangen van een camera achteraf tot bewijs kan dienen. Vervolgens stelt de wetgever dat het bij de inbeslagname tot de mogelijkheden behoort om de inbreukmakende zaken op foto, film of geluidsmateriaal vast te leggen, omdat het bij intellectuele-eigendomsrechten voornamelijk om het uiterlijk van de omstreden zaken gaat.³² Deze regeling kan zeker niet analoog worden toegepast bij het beslag op roerende zaken, maar duidelijk is hiermee wel dat de wetgever technologische ontwikkelingen omarmt en deze gebruikt in nieuwe wetgeving.

Privacyaspecten

Gerechtsdeurwaarders maken met enige regelmaat inbreuk op de persoonlijke levenssfeer van mensen. Deze inbreuken

24. Idem, r.o. 4.4.

25. Idem, r.o. 4.6. Het vonnis in eerste aanleg is helaas niet gepubliceerd.

26. Idem, r.o. 4.5.

27. Idem.

28. De door de auteur gevormde definitie van een dronebeslag is: 'een beslag op roerende zaken op afstand gelegd door middel van waarneming door een camera met livestream die hangt aan een drone'.

29. Uiteraard dienen hiervoor goede waarborgen te worden ingekleed. Te denken valt aan beveiliging tegen hacks of vervalsing van de beelden.

30. Zie art. 1019 Rv e.v. In art. 1019d lid 1 Rv wordt beschreven dat: 'tot deze beschrijving kan ook behoren het op enigerlei wijze vastleggen van de zaken op beeld- of geluidsmateriaal dat wordt gevoegd bij het proces-verbaal en daarvan deel uitmaakt'.

31. *Kamerstukken II 2005/06, 30392, 3, p. 20 (MvT)*.

32. Idem, p. 22.

zijn, wanneer de gerechtsdeurwaarder zijn ambt uitoefent en zich daarbij aan de wet houdt, gerechtvaardigd. De privacy van justitiabelen wordt gewaarborgd door de geheimhoudingsplicht van de gerechtsdeurwaarder. Van schending van privacy is dan ook slechts sprake wanneer de gerechtsdeurwaarder zijn geheimhoudingsplicht schendt of buiten de wettelijke kaders treedt. Hoe waarborgt de gerechtsdeurwaarder de privacy van de justitiabele als hij beslag wil leggen door middel van een drone?

Bij het gebruik van een drone is het mogelijk dat een persoon in beeld komt of dat bepaalde objecten van een persoon in beeld komen. De mogelijkheden van camera's aan een drone zijn groter dan de mogelijkheden van camera's op de grond. Een drone kan grenzen overstijgen die een privéruimte afbakenen.³³ Iemand die in zijn tuin aan het zonnebaden is kan 'per ongeluk' worden gefilmd. De privacy van diegene kan dan in het geding komen. Hetzelfde geldt voor mensen die in een woonwijk wonen. Zij kunnen verwachten dat op de begane grond bij hen naar binnen kan worden gekeken. Wanneer iemand op de elfde verdieping van een flat woont, hoeft diegene er waarschijnlijk geen rekening mee te houden dat er een drone voorbij kan vliegen waarmee bij hem naar binnen kan worden gekeken. Er moet dan wellicht al snel worden aangenomen dat de redelijke verwachtingen van de waarborgen van privacy zijn geschonden.³⁴ De Belgische Privacycommissie stelt dat een technologische evolutie er niet toe moet leiden dat verwachting omtrent privacy wordt verminderd door het simpele feit dat door technologische ontwikkelingen het makkelijker is geworden om privacy te schenden.³⁵ In dit kader zal de toekomst moeten uitwijzen hoe mensen in de praktijk om zullen gaan met eventuele schending van privacy en in hoeverre mensen drones bezwaarlijk zullen vinden.

In de publieke sfeer geldt hetzelfde. De verwachtingen van de waarborgen van privacy moeten strikt worden geïnterpre-

teerd en mogen niet vervagen naarmate het gebruik van drones toeneemt.³⁶ Uit een uitspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) over art. 8 EVRM blijkt onder andere dat van een inbreuk op de privacy in de publieke sfeer geen sprake is 'als het gebruik van een drone uitsluitend betreft het monitoren van activiteiten, zonder dat beelden worden opgeslagen (...)'.³⁷ De gerechtsdeurwaarder zou aan die vereiste kunnen voldoen door altijd een livestreamverbinding te gebruiken en geen beelden op te slaan. Hij gebruikt de drone dan echt en alleen als het verlegende van zijn oog.

Het waarnemen van vermogensbestanddelen door de gerechtsdeurwaarder schendt geen privacy. Betekent dit dat een gerechtsdeurwaarder met waarneming via een drone ook geen privacy schendt?³⁸ Er zal in ieder geval een subsidiariteitstoets moeten komen. Als de gerechtsdeurwaarder niet op de 'reguliere' manier de roerende zaken kan bereiken of hem dit door een bepaalde situatie wordt bemoeilijkt, mag alleen dan de privacybeperkende drone worden ingezet.³⁹ Er zijn naar mijn idee wel handvatten waarmee de huidige regelgeving analoog kan worden toegepast bij het gebruik van de drone. De drone kan bijvoorbeeld aan dezelfde toets worden onderworpen als bij een beslag ex art. 444 Rv, hiervoor is namelijk toestemming van de burgemeester vereist en deze dient zich te vervoegen bij de beslaglegging. Ook hierdoor wordt privacy van de justitiabele beschermd. Bij het raambeslag kan ook de privacy worden geschonden. Beslag op deze manier is geaccepteerd. Waarom zou waarnemen met het blote oog wel mogen, en waarom met de drone niet? Ook hier lijken in ieder geval civielrechtelijk geen belemmeringen te bestaan.

Echter, er zal duidelijkheid moeten komen over wat het betreden van andermans luchtruim is, concreet voor de gerechtsdeurwaarder. Is dat 'binnentreden' in de zin van de Algemene wet op het binnentreden? Of kan dat vergeleken worden met

33. In art. 10 Grondwet staat beschreven dat eenieder recht heeft op eerbiediging van onder meer zijn privéleven. Daarnaast volgt deze eerbiediging uit diverse internationale verdragen. Zie art. 8 Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, art. 17 Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten, art. 7 en 8 Handvest van de grondrechten van de Europese Unie en art. 12 Universele verklaring van de rechten van de mens.

34. B.H.M. Custers, J.J. Oerlemans & S.J. Vergouw, *Het gebruik van drones. Een verkennend onderzoek naar onbemande luchtvaartuigen*, Den Haag: Boom Lemma 2015, p. 70.

35. Zie hiervoor: privacycommission.be/nl. Zoek op drones, geraadpleegd op 20 oktober 2017, www.privacycommission.be/nl/faq-the-mas/drones?page=1.

36. *Drones en privacy. Handleiding voor een gebruik van drones dat voldoet aan de waarborgen voor bescherming van de privacy*, Ministerie van Veiligheid en Justitie 25 november 2015, p. 12.

37. EHRM 16 februari 2000, 27798 (*Amann/Zwitserland*); maar ook V. Williams, 'Privacy Impact & the Social Aspects of Public Surveillance', *Covert Policing Review* 2008; daarover R.L. Finn e.a., 'Study on privacy, data protection and ethical risks in civil Remotely Piloted Aircraft Systems operations – Final Report', 2014; maar ook *Drones en privacy. Handleiding voor een gebruik van drones dat voldoet aan de waarborgen voor bescherming van de privacy*, Ministerie van Veiligheid en Justitie 25 november 2015, p. 12.

38. Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens en de Hoge Raad hebben eerder geoordeeld dat de betrokken individuen bij observatie van het gedrag van mensen voor de strafrechtelijke handhaving van de rechtsorde met het gebruik van camera's op openbare plekken minder privacy mogen verwachten ten aanzien van overheidsbemoeienis in hun privéleven. De privacy-inbreuk blijft daarom sneller gering. (Zie bijvoorbeeld EHRM 25 september 2001, 44787/98, par. 57 (*P.G. en J.H./Verenigd Koninkrijk*); EHRM 2 september 2010, 35623/05, par. 44 (*Uzun/Duitsland*), HR 20 april 2004, ECLI:NL:HR:2004:AL8449 en HR 12 oktober 2010, ECLI:NL:HR:2010:BM4211). Of dit ook voor gerechtsdeurwaarders geldt is niet een-op-een te zeggen. Ik heb niet de bedoeling een schuldenaar met een crimineel te vergelijken, maar de balans slaat naar mijn mening eerder uit naar het belang van de schuldeiser dan naar het belang van de schuldenaar in het kader van bescherming van zijn privacy. Deze kan de schending van zijn privacy immers voorkomen door te voldoen aan de inhoud van de titel. De bevoegdheid tot beslaglegging impliceert naar mijn mening de bevoegdheid tot het schenden van de privacy.

39. De vereisten voor een subsidiariteitstoets zullen nader moeten worden uitgewerkt in rechtspraak of richtlijnen. In de memorie van toelichting van het wetsvoorstel 'Flexibel Cameratoezicht' (33582) en in de nota naar aanleiding van het verslag wordt expliciet opgemerkt dat cameratoezicht door het gebruik van drones ook tot de mogelijkheden behoort in handhaving van de openbare orde. Wel merkt de minister op dat 'vanwege de ruimere mogelijkheden en de inherente privacygevaars de inzet van vliegende camera's als een zwaarder middel kan worden aangemerkt dan de inzet van vaste camera's. Bovendien wijst de minister op de noodzaak van het uitvoeren van een subsidiariteitstoets. Het in de gaten houden van een 'hotspot' van criminaliteit op een en dezelfde plaats met drones ligt dan niet voor de hand indien cameratoezicht op hetzelfde gebied met vaste camera's kan worden gehouden. Ook hier is sprake van een subsidiariteitstoets in verband met de snellere schending van privacy door het gebruik van drones.

een auto die op de oprit van een woning staat, die vanaf een afstand wordt waargenomen en waarbij geen deuren worden geopend? Of is het zelfs toegestaan de drone van de gerechtsdeurwaarder uit de lucht te schieten, aangezien iedereen eigenaar is van zijn luchtkolom?⁴⁰ Men pleegt te zeggen 'de vraag stellen is hem beantwoorden'. De voorzet heb ik gegeven. Echter, erkenning van en verdere ontwikkeling van het gebruik van de drone door de gerechtsdeurwaarder dient te worden vastgelegd en nader uitgewerkt in rechtspraak.

Dieper ingaan op privacyaspecten reikt te ver voor dit artikel, dat slechts tot doel heeft de civielrechtelijke mogelijkheden te verkennen. De drone biedt voor de gerechtsdeurwaarder kansen. De gerechtsdeurwaarder is niet alleen boodschapper in het burgerlijk recht, maar ook handhaver ervan. De handhavers in het bestuursrecht maken al gebruik van drones.⁴¹ Aangezien de gerechtsdeurwaarder handhaver (in het civiele recht) is, is het van belang dat het gebruik van een drone door een gerechtsdeurwaarder gelegitimeerd raakt in de rechtspraak. Het probleem dat eventuele schendingen van privacy niet te rechtvaardigen zijn, wordt daarmee ondervangen.

Beslag op schepen⁴²

Bij het beslag op schepen is het nabijheids criterium in de wet verankerd. Het beslag op een schip wordt aan boord daarvan gelegd.⁴³ Dit geldt voor executoriale alsmede voor conservatoire beslagen.⁴⁴ Vervolgens kan (zal) de gerechtsdeurwaarder bij het beslag vertrekbelettende maatregelen nemen teneinde een heimelijk vertrek van het schip te beletten.⁴⁵ Indien de toegang tot het schip wordt geweigerd en daarmee feitelijk de beslaglegging door de beslagene op een eenvoudige wijze kan worden gefrustreerd, kan de gerechtsdeurwaarder met lege handen komen te staan. Ook bij een

varend schip of onbereikbaar schip kan het aan boord ervan treden voor problemen zorgen.⁴⁶ In het vervolg van dit hoofdstuk wordt niet zozeer de drone als oplossing van alle problemen beschouwd, maar wordt vooral in het algemeen ter discussie gesteld dat het beslag altijd aan boord van het schip gelegd dient te worden. De drone kan uitkomst bieden als de verplichting aan boord te treden wordt gerelativeerd.

Aan boord treden

Voor een executoriaal beslag geldt dat de gerechtsdeurwaarder bij weigering aan boord te mogen treden of bij afwezigheid van iemand aan boord de weg van art. 444 Rv (bijstand van de 'sterke arm', oftewel met dwang) dient te volgen.⁴⁷ Bij een conservatoir beslag is de wijze van beslaglegging in beginsel hetzelfde, zij het dat de wetgever een onderscheid maakt. In art. 728 lid 1 Rv wordt art. 712 Rv buiten toepassing verklaard voor zover het geen beslag op een schip als bedoeld in art. 576 Rv betreft.⁴⁸ Door het uitsluiten van art. 712 Rv wordt onder meer art. 444 Rv buiten toepassing verklaard. Dit stelt de gerechtsdeurwaarder bij een conservatoir beslag voor een probleem; het beslag dient immers aan boord te worden gelegd. Bijstand van de sterke arm zal de gerechtsdeurwaarder niet kunnen inschakelen. Op dit punt lijkt zich een lacune in de wet te bevinden.⁴⁹ De voorschriften aangaande dwang zijn stringent en de grondwettelijke bescherming is logischerwijze vergaand. De gerechtsdeurwaarder zal dwang nooit contra legem mogen inroepen. Hoe treedt de gerechtsdeurwaarder bij een weigering dan aan boord?⁵⁰

In dit geval zou de drone uitkomst kunnen bieden. Een redelijke wetstoepassing lijkt mij dat de gerechtsdeurwaarder volstaat met een zo goed mogelijke omschrijving van het schip door middel van waarneming met behulp van de drone en door middel van de hem beschikbare gegevens (in regis-

40. E. Koops, 'Drones, grondeigendom en de luchtkolom van artikel 5:21 BW', *AA* 2014, afl. 9, p. 610-613.

41. *Kamerstukken II* 2010/11, 30880, 3.

42. Art. 564 jo. art. 728 e.v. Rv regelt het beslag op schepen. Verder zijn er internationale verdragen op de beslagregeling op schepen van toepassing.

43. Zo gebiedt art. 564 lid 1 Rv en de wetgever heeft deze wijze ook beoogd: J. van den Honert, *Handboek voor de burgerlijke rechtsvordering in het Koninkrijk der Nederlanden*, Amsterdam: L. van der Vinne 1838, p. 553 e.v.

44. Art. 702 jo. art. 564 Rv.

45. Art. 564 lid 3 Rv. Ondanks dat de wet spreekt over 'kunnen', zal de gerechtsdeurwaarder in de praktijk vrijwel altijd (een) vertrekbelettende maatregel(en) nemen.

46. Als de gerechtsdeurwaarder op een varend schip weet te komen is een beslag daarop mogelijk. Een beslag op een rijdende auto is ook mogelijk. Dat het in beslag te nemen object voortbeweegt doet niets af aan de beslagmogelijkheid daarop. Echter, de gerechtsdeurwaarder kan in het kader van het beslag het schip niet verplicht stilleggen, het zogenaamde ankerbevel. Over het ankerbevel door de gerechtsdeurwaarder heeft de voorzieningenrechter in Den Haag zich eerder uitgelaten (Hof Den Haag 16 december 1999, *KG* 2000, 26). Daarover schreef J.W.L.M. ten Braak in *AA* 2000, katern 76, p. 3901: 'Diverse deurwaarders hebben betoogd dat zij op grond van artikel 430 Rv de hulp van de "sterke arm" in kunnen roepen. De sterke arm is in dit geval de verkeersleider die op grond van het Scheepvaartreglement Westerschelde 1990 een zogenaamd ankerbevel kan uitvaardigen. De Staat is het hier niet mee eens en meent dat de verkeersleider niet verplicht is om deurwaarders behulpzaam te zijn met het geven van een ankerbevel. Dit ankerbevel is een instrument in het kader van het belang van de veiligheid van het scheepvaartverkeer. De President van de rechtbank te Middelburg geeft de Staat gelijk.'

47. Aldus ook A.W. Jongbloed & N.W.M. van den Heuvel, 'Commentaar op Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering', in: A.I.M. van Mierlo, C.J.J.C. van Nispen & M.V. Polak, *Tekst en Commentaar Burgerlijke Rechtsvordering*, Deventer: Kluwer 2012, commentaar bij art. 564, aant. 2, sub a.

48. Dit zijn 'a. zeeschepen, waarvan de bruto-inhoud minder dan 20 kubieke meters of de brutotonnage minder dan 6 bedraagt of, in geval van een schip in aanbouw zal bedragen, en die niet te boek staan in de openbare registers, bedoeld in afdeling 2 van titel 1 van Boek 3 van het Burgerlijk Wetboek, of b. binnenschepen als bedoeld in het tweede lid van artikel 785 van Boek 8 onder a van het Burgerlijk Wetboek, die niet te boek staan in een der registers genoemd in artikel 781, onder c en d, van Boek 8 van het Burgerlijk Wetboek, noch in enig ander soortgelijk buitenlands register.'

49. Vlg. H.G. Punt, *Memo beslagrecht 2013*, Deventer: Kluwer 2013.

50. Jongbloed stelt in A.W. Jongbloed & N.W.M. van den Heuvel, 'Commentaar op Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering', in: A.I.M. van Mierlo, C.J.J.C. van Nispen & M.V. Polak, *Tekst en Commentaar Burgerlijke Rechtsvordering*, Deventer: Kluwer 2012, commentaar bij art. 728, aant. 4 dat er geen reden is aan te wijzen waarom art. 444 Rv niet van toepassing zou zijn op conservatoir beslag. Er is nergens onderbouwd waarom dit is uitgesloten. Ook ik zie daarvoor geen reden. Echter, de wet stelt dit uitdrukkelijk. Om die reden lijkt er een vergissing of lacune in de wet te bestaan. Dat de praktijk zich niet aan deze uitsluiting houdt blijkt ook uit H.G. Punt, *Memo beslagrecht 2017*, Deventer: Wolters Kluwer 2017, p. 315.

ters). Daarnaast zal hij moeten relateren dat hem de toegang werd geweigerd en dat op grond van art. 728 jo. art. 712 jo. art. 444 Rv het hem niet is toegestaan om bijstand van de sterke arm in te roepen en dat hij daarom de drone gebruikte. De drone biedt de mogelijkheid alsnog zo dicht mogelijk bij het schip te komen om zoveel mogelijk details te kunnen beschrijven. Of de rechtspraak deze vorm van beslaglegging accepteert en afstapt van het vereiste dat de gerechtsdeurwaarder altijd en onvoorwaardelijk aan boord dient te treden zal de toekomst moeten uitwijzen. Een beslaglegging op een schip die niet aan boord geschiedt maar vanaf een andere plek, lijkt niet met nietigheid te worden bedreigd. De wet(sgeschiedenis) schrijft nergens dat aan boord treden door de gerechtsdeurwaarder een onvoorwaardelijk vereiste is voor totstandkoming van het beslag en dat zonder aan boord treden het beslag niet tot stand komt. De gerechtsdeurwaarder hoeft in zijn proces-verbaal ook niet te relateren dat hij aan boord is getreden, dat is in ieder geval niet een uit de wet voortvloeiend vormvereiste. Voor zover bekend heeft de rechtspraak zich (helaas) niet eerder uit hoeven laten over een dergelijke situatie.

Voor (conservatoir) beslag op grotere, (buitenlandse) zee- of binnenschepen geldt hetzelfde. Na waarneming van het IMO- of ENI-nummer (met de drone) kan door de gerechtsdeurwaarder via een marifoon contact worden gelegd met de reder of kapitein om aan hem duidelijk te maken dat er beslag op het schip is gelegd. Nadat de gerechtsdeurwaarder aan boord is geweigerd hoeft het niet altijd direct nodig te zijn onverrichter zake huiswaarts te keren. Met de drone (uiteraard ook met de verrekijker) kunnen de relevante kenmerken van het schip worden waargenomen. Bij Nederlandse te boek gestelde schepen zijn de gegevens van het schip vastgelegd in het Kadaster, zodat altijd duidelijk is welk schip het betreft. Het beslag is, na waarneming van het schip (met behulp van de drone) vanaf de kade of vanaf een andere plek, dan in ieder geval gelegd zodat erna met de autoriteiten overlegd kan worden hoe het schip kan worden tegengehouden, mocht dat het doel zijn. Een ankerbevel biedt een oplossing. Een verlot van de president van een rechtbank en een beslag van een gerechtsdeurwaarder zijn voldoende juridisch zware middelen om een ankerbevel te kunnen laten uitvoeren. Helaas is iets dergelijks nu (nog) niet mogelijk.⁵¹

Ook bij deze vorm van beslag stel ik de eis van subsidiariteit, maar niet zozeer uit privacyoogpunt. Eerst zal de gerechtsdeurwaarder aan boord moeten proberen te treden. Dat is immers de bedoeling van de wetgever. Als de gerechtsdeurwaarder de toegang geweigerd wordt en bijstand van de sterke arm niet snel in te roepen is en gevaar voor vertrek van het schip dreigt of bij een conservatoir beslag, waar art. 444 Rv niet van toepassing is, dan zal de gerechtsdeurwaarder niet aan boord hoeven treden. Er blijft hem dan geen andere keuze dan beslag te leggen met behulp van de drone die het

schip dan zo dicht mogelijk benadert. Juist door de omissie in de wet bij het conservatoir beslag kan de drone een uitkomst bieden.

De verplichting om aan boord te treden komt voort uit de gedachte dat de schipper of kapitein moet weten dat er beslag is gelegd, maar ook dat de scheepstoebehoren kunnen worden omschreven.⁵² Stelt u zich voor dat een schip op de Westerschelde vaart, op weg naar Antwerpen, en dat een Nederlandse gerechtsdeurwaarder dat schip vanaf de kade zou beslaan. Hoe weet de reder dan dat er beslag ligt? Ik zou stellen: door de marifoon te gebruiken. Ondanks dat van aan boord treden van het schip mede de bedoeling is het vertrek ervan te beletten,⁵³ is het in de praktijk als gerechtsdeurwaarder net zo onmogelijk om aan boord het schip fysiek tegen te houden als vanaf de kade.⁵⁴ Bijvoorbeeld een vervreemding en een bezwaring met een zakelijk recht in Antwerpen is dan net zo onrechtmatig als wanneer aan boord het beslag was gelegd. Waarom zou de gerechtsdeurwaarder het schip niet vanaf de kade (al dan niet met behulp van een drone) kunnen beslaan?

De wet schrijft voor dat de scheepstoebehoren in het proces-verbaal van de gerechtsdeurwaarder algemeen omschreven dienen te worden.⁵⁵ Echter, wat heeft in dit beslagleggingsproces prioriteit: het gehele schip of ook de toebehoren ervan? Ik zou willen stellen dat de toebehoren later nog in het proces-verbaal kunnen worden opgenomen. Beslag op het gehele schip dat ineens kan vertrekken heeft prioriteit. Uitzonderingen daargelaten.

Registratie in het RDW-register

Er zijn diverse soorten vaartuigen (in Nederland). Een aanzienlijk deel betreft de niet geregistreerde (kleine) (motor)boten en sloepen. Op dit moment staan de snellere en grotere motorboten en sloepen al geregistreerd bij de Rijksdienst voor het Wegverkeer (RDW).⁵⁶ Als iedere motorboot of sloep wordt geregistreerd bij de RDW, dan kan wat mij betreft een waarneming van die boot (al dan niet met behulp van een drone) al een beslag opleveren. De boot zal dan een kenteken krijgen zodat duidelijk is welke boot het betreft. Een dergelijke registratie voor iedere motorboot of sloep verdient in ieder geval zeer grote aanbeveling, omdat er thans geen verplichting bestaat dergelijke verhaalsobjecten te registreren. Veel in eigendom zijnde boten worden hierdoor in de executiefase 'gemist'.

Staan wetgeving mag nooit een definitieve belemmering zijn in het nadenken over de mogelijkheden in de toekomst. Continue ontwikkeling is essentieel zodat belangen van alle partijen blijven gewaarborgd. De wet stamt nu uit 1838. Ik durf te concluderen dat de wetgever niet is meegegroeid in de tegenwoordige documentatie- en inzagemogelijkheden.

51. Zie noot 45.

52. J. van den Honert, *Handboek voor de burgerlijke rechtsvordering in het Koninkrijk der Nederlanden*, Amsterdam: L. van der Vinne 1838, p. 558.

53. A.I.M. van Mierlo, *GS Burgerlijke Rechtsvordering*, art. 564 Rv, aant. 2.

54. In de klassieke roman *Karakter* van F. Bordewijk kiest gerechtsdeurwaarder Dreverhaven wel een hele bijzondere manier om beslag te leggen op een schip dat dreigt te vertrekken. Hij vaart met een boot langszij en springt overboord waarop hij als een drenkeling aan boord van het grote schip wordt gehesen en hij direct beslag op het schip legt.

55. Art. 565 lid 1 sub f Rv. In art. 8:1 lid 4 en 5 BW wordt beschreven wat onder scheepstoebehoren wordt verstaan.

56. Het gaat hierbij om alle kleine motorvaartuigen die korter zijn dan 20 meter die bij gebruik van een motor sneller kunnen varen dan 20 kilometer per uur (www.rdw.nl/vaartuigen).

Ik geef derhalve in overweging nader te onderzoeken of (in de toekomst) het regime bij het beslag op schepen wellicht openstaat voor ontwikkelingen als de drone zodat het mogelijk wordt een schip conservatoir of executoriaal te beslaan zonder altijd aan boord te hoeven treden.

Conclusie

Als een gerechtsdeurwaarder beslag via een drone met camera wil leggen, is dat een beslag op roerende zaken op afstand. Een beslag op roerende zaken op afstand is mogelijk doordat technologische ontwikkelingen dit toelaten en de wetgever ontwikkelingen in de wet niet heeft ingeperkt. Met een dergelijk beslag kan zelfs een authentieke akte ontstaan die altijd tot dwingend bewijs dient. Een beslag op een dergelijke manier gelegd lijkt niet minder bezwaarlijk te zijn dan een 'traditioneel' beslag. Het enige vereiste is dat de gerechtsdeurwaarder de zaken nauwkeurig beschrijft in getal, gewicht en maat.

Voor schepen geldt dat de wet voorschrijft dat de gerechtsdeurwaarder bij beslaglegging altijd aan boord treedt. Dat betekent dat een drone nu waarschijnlijk nog niet ingezet kan worden. Daarvoor lijkt een wetswijziging nodig. Het is aan de wetgever en rechtspraak of zij ervoor openstaan een dergelijke maatschappelijke ontwikkeling toe te laten.

De drone zal weinig kunnen of hoeven te worden toegepast in zaken waarin de schuldenaar weinig verhaal biedt. Voor een 'simpel' beslag op inboedel lijkt de drone ongeschikt, want waarom zou de drone in een huis vliegen als de gerechtsdeurwaarder zich daar toch al bevindt. Een drone kan een praktisch hulpmiddel zijn in zaken waarin de schuldenaar voldoende verhaal biedt en waarmee over het algemeen grote juridische belangen zijn gemoeid. Te denken valt bijvoorbeeld ook aan beslagen in zaken met een groot geldelijk belang waar de roerende zaken zich lastig op de traditionele manier laten waarnemen.

Het is wachten op het eerste executiegeschil. Het beslag met een drone is nog onontgonnen gebied: een novum.